

UKRAJINSKA ZAJEDNICA U SRBIJI: JUČE, DANAS, SUTRA

Olga Antonova

BCSP Belgrade Centre
for Security Policy

Beograd, september 2024.

UKRAJINSKA ZAJEDNICA U SRBIJI: JUČE, DANAS, SUTRA

Izdavač

Beogradski centar za bezbednosnu politiku
Đure Jakšića 6/5 Beograd
www.bezbednost.org

Autorka:

Olga Antonova

Dizajn i prelom

Srđan Ilić

DOI: <https://doi.org/10.55042/NXEF5939>

Beograd septembar 2024.

SUPPORTING FREEDOM AROUND THE WORLD

NATIONAL
ENDOWMENT
FOR
DEMOCRACY

BCBP

Beogradski centar za
bezbednosnu politiku

Izradu ove studije finansijski je podržala Nacionalna zadužbina za demokratiju.
Odgovornost za sadržaj studije snosi jedino Beogradski centar za bezbednosnu politiku.

Uvod	4
Istorija ukrajinske dijaspe u Srbiji: Ukrajinci, Rusini i Rusini Ukrajinci	6
Ostvarivanja prava nacionalnih manjina	8
U vrtlogu 1990-ih ili četvrti talas migracije	9
Rat i mir: Izbeglice ili privremeno raseljena lica?	11
Hoće li se stvoriti „nova ukrajinska dijaspora“?	13
Mobilizacija u Ukrajini i posledice po ukrajinsku zajednicu	14
Zaključci	16
Beleške	18

Broj Ukrajinaca koji žive u inostranstvu se stalno povećava. Nakon prvog talasa ukrajinske migracije u Evropu i Ameriku koji su obeležili XX vek, danas se ukrajinska zajednica suočava sa novim izazovima. Radi se o najnovijem talasu u kojem su milioni Ukrajinaca bili primorani da napuste svoju zemlju prvo zbog aneksije Krima i ruske okupacije dela istočnih regiona Ukrajine 2014. godine a osam godina kasnije i zbog rata koji je započela i vodi Ruska Federacija na celoj teritoriji Ukrajine od februara 2022. godine danas.

Prema podacima Visokog komesarijata Organizacije Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR) trenutno širom sveta boravi 6,554,800 privremeno raseljenih lica iz Ukrajine, od njih 5,996,500 se nalaze u granicama EU, dok van EU boravi još 558,300 hiljada Ukrajinaca, među njima 5235 osoba je našlo svoje utočište u Srbiji.¹ Kroz teritoriju Republike Srbije (RS) je prošlo, prema izjavi Komesarke za izbeglice i migracije RS, Nataše Stanisavljević skoro 341,000 Ukrajinaca, a prijavljeno je 56 hiljada osoba sa privremenim boravkom, dok je od početka invazije doneto skoro 2000 odluka o pružanju privremene zaštite.² Na prvi pogled brojke nisu impresivne mada s obzirom na to da se kraj rata u Ukrajini ne nazire, možemo pretpostaviti da će broj raseljenih lica iz Ukrajine u Srbiji rasti zbog čega je važno analizirati i istorijat ukrajinske zajednice u Srbiji i još važnije trenutno stanje u kojem se ona nalazi.

Prema istraživanju Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP), uticaj ruske meke moći u Srbiji je ogroman i predstavlja glavni element ruskog prisustva u Srbiji. Ta meka moć se izražava u ogromnoj popularnosti Rusije, koja predstavlja jednu od glavnih prepreka da se Srbija pridruži sankcijama EU protiv Moskve ili implementira bilo kakva politiku koja bi se percipirala kao antiruska.³

Izbijanjem rata u Ukrajini ta teška politička atmosfera uticala je i na građane Ukrajine koji u Srbiji žive na osnovu dozvole za privremeni boravak ili stalno nastanjenje, i na one Ukrajinke koji su odlučili da se privremeno dosele u Srbiju, napuštajući ratom razorenu zemlju, i koji su pokrenuli postupak dobijanja privremene zaštite u Srbiji. Uzimajući u obzir kombinaciju unutrašnjih i spoljnostopolitičkih faktora koji oblikuju javno mnjenje u Srbiji, neophodno je analizirati stanje ukrajinske zajednice i perspektive razvoja ove zajednice.

Ovaj izveštaj je naime pokušaj da se prikaze proces formiranja i funkcionisanja ukrajinske zajednice u Srbiji iz istorijske i savremene perspektive kao i pokušaj da se izdvoje eventualni problemi i faktori koji neposredno i posredno utiču na život Ukrajinaca na ovim prostorima koji počinje od sredine XVIII veka.

Na društvenom nivou, postoji visok stepen asimilacije ukrajinske zajednice u Srbiji koja je produkt etničke, kulturne i verske bliskosti dve grupe, Srba i Ukrajinaca, ali i evidentan demografski pad ukrajinske zajednice u Srbiji. Ako izuzmemo građane Srbije čije je etničko poreklo ukrajinsko, dolazi do priliva ljudi sa ukrajinskim pasošem prvo

tokom 1990-ih kada su se Ukrajinci nakon raspada komunizma uputili na Zapad trbuhom za kruhom, a posebno nakon ruske invazije 2022. godine. Tim procesom se može govoriti o formiranju ukrajinske zajednice u Srbiji u pravom smislu te reči, za čiji se položaj u društvu kao posebno bitna ističu dva pitanja: pitanje državljanstva i pitanje socijalne zaštite koje je posebno bitno za Ukrajinke koji su pobjegli od rata. U narednom periodu, veliki izazov za ukrajinsku zajednicu u Srbiji se tiče novog ukrajinskog zakona o mobilizaciji koji se primenjuje i na ukrajinske državljane u inostranstvu. Uprkos svemu, za očekivati je da će ukrajinska zajednica u Srbiji i dalje predstavljati pozitivan i kohezivan faktor u međusobnim odnosima dve države.

Istorija ukrajinske dijaspore u Srbiji: Ukrajinci, Rusini i Rusini Ukrajinci

Imajući dugu istoriju migracija, ukrajinska dijaspora širom sveta spada među najveće. Doseljavanje predstavnika ukrajinske dijaspore na teritoriju Vojvodine je trajalo skoro stoleće i počinje sredinom XVIII veka kada se dogodila prva dokumentovana socio-ekonomska emigracija iz Ukrajine u okviru Austrougarske imperije, kada se hiljade ukrajinskih porodica sa teritorije Zapadne Ukrajine (Galicije) doselilo na južne granice imperije, pre svega na teritoriju Bosne, a posle u nekoliko navrata sve do sredine XX veka doselili su se na teritoriju sadašnje Vojvodine gde su se zadržali sve do danas. Prva organizovana naselja u Vojvodini su nastala u Kuli, Krsturu (današnji Ruski Krstur), Kucuri i drugim delovima Bačke, a nekoliko godina kasnije i u Šidu i Sremu. Većina doseljenika su bili poreklom iz nekadašnje provincije Austro-Ugarske Galicije.⁴

Dvadesetih godina XX veka posle Oktobarske revolucije u Rusiji i građanskog rata koji je usledio, oko 70 000 izbeglica iz Ukrajine i južne Rusije našli su svoje utočište u Kraljevini Srba Hrvata i Slovenaca. Među njima je bilo oko 30 000 Ukrajinaca (po poreklu ili mestu rođenja) koji su na početku bili smešteni u naseobinama po celoj Kraljevini i koji su tek posle 1924. godine dobili pravo slobodnog biranja stalnog prebivališta.⁵ Tada se veći deo opredelio za Srbiju i Ukrajinci su se doselili u Beograd, Vojvodinu, Slavoniju i Zagreb. S obzirom da je carska Rusija od XVII veka bila monolitna imperija, svi doseljenici sa njenog područja su doživljavani kao Rusi. Veći deo njih nakon završetka Drugog svetskog rata se odselio u Zapadnu Evropu i Ameriku, ali ipak potomci ovih Ukrajinaca i dalje žive na prostoru bivše Jugoslavije.⁶

Ipak najmasovnije preseljavanje Ukrajinaca u Srbiju desilo se tek posle Drugog svetskog rata, u periodu od 1945 do 1946. godine kada je nekoliko desetina ukrajinskih porodica preseljeno u procesu kolonizacije nove Jugoslavije u potrazi za boljim uslovima života. Kao deo ovog procesa Ukrajinci su nastavili intenzivnu seobu iz Bosne na teritoriju Vojvodine što možemo objasniti potragom za boljim uslovima života.⁷

Pitanje ukrajinske dijaspore neodvojivo je od pitanja Rusina, koji se prema državnoj politici Ukrajine smatraju njenom najstarijom dijasporom jer istorijski su sa područja Zapadne Ukrajine. Posle Drugog svetskog rata, a i pre, nije bilo moguće utvrditi tačan broj Ukrajinaca u Vojvodini. Ukrajinska nacionalna manjina nije bila izdvojena kao nezavisna, već podeljena pod zajedničkim nazivom „Rusini, Ukrajinci, Malorusi“, ili podeljena po verskom opredeljenju.⁸ Do promena je došlo posle popisa stanovništva 1971. godine u SFRJ kada su se po prvi put u upitniku izdvojili dve nacionalne manjine – Rusini i Ukrajinci, tada su se predstavnici najstarije dijaspore opredelili kao Rusini, a predstavnici novije dijaspore, čiji su se preci doselili posle početka nacionalnog preporoda u Ukrajini, izjasnili su se kao Ukrajinci.⁹

Danas ukrajinska manjina živi uglavnom u Vojvodini: Novi Sad, Vrbas, Kula, Sremska Mitrovica i Inđija su administrativni centri za Ukrajinke, dok su Ruski Krstur, Kucura, Đurđevo i Šid administrativni centri za Rusine. Najznačajnija kulturno-prosvetna organizacija Ukrajinaca u Srbiji je Društvo za ukrajinski jezik, književnost i kulturu „Prosveta.“ Na ukrajinskom jeziku izlaze mesečne novine „Ridne Slovo“ i dečji časopis „Solovejko.“ Radio programe na ukrajinskom jeziku emituju regionalne radio stanice u gradovima Vrbas, Kula, Inđija, Sremska Mitrovica i RTV iz Novog Sada. Ukrajinska redakcija RTV svake nedelje emituje dva TV programa na ukrajinskom jeziku. Pored toga, na teritoriji Vojvodine periodično se emituju dnevni informativni TV programi na ukrajinskom jeziku sa prevodom na srpski jezik u trajanju od jednog i po minute.

Nedeljni informativni i politički list „Ruske slovo“, omladinski list „MAK“, časopis za decu „Zahradka“, književno-kulturni časopis „Svetlost“, hrišćanski časopis „Dzvoni“ i godišnje izdanje „Glas Unije Ukrajinke Srbije“ objavljuju se na rusinskom jeziku. Na Radio Novom Sadu programi na rusinskom jeziku se emituju četiri sata dnevno, a na rusinskom jeziku se emituju i lokalne radio stanice u gradovima Kula, Vrbas, Bačka Topola i Šid. Televizija Novi Sad obezbeđuje 11 sati mesečno za emitovanje rusinskog programa.¹⁰

Ostvarivanja prava nacionalnih manjina

Srbija je pristupila Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina 2001. godine, a Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima 2006. godine. Zaštita nacionalnih manjina garantuje se članom 14. Ustava RS koji predviđa da država pruža posebnu zaštitu nacionalnim manjinama radi ostvarivanja potpune ravnopravnosti i očuvanja njihovog identiteta. Prava pripadnika nacionalnih manjina bliže su definisana članovima 75–81 Ustava RS kojima su pripadnicima nacionalnih manjina garantovana dodatna, individualna ili kolektivna prava. Ustav zabranjuje nasilnu asimilaciju i ističe pravo na očuvanje posebnosti što između ostalog predviđa pravo na upotrebu simbola nacionalnih manjina na javnim mestima i na korišćenje jezika i pisma nacionalnih manjina 2024.¹¹

Nacionalne manjine u Srbiji su predstavljene preko nacionalnih saveta.¹² Među 24 nacionalna saveta nacionalnih manjina Srbije ukrajinska zajednica je predstavljena Nacionalnim savetom ukrajinske nacionalne manjine, a Rusini su zastupljeni Nacionalnim savetom rusinske nacionalne manjine.

Prema Odluci o raspodeli godišnje kvote za raspodelu novčanih sredstava namenjenih za finansiranje nacionalnih saveta nacionalnih manjina za 2024. godinu, Savetu ukrajinske nacionalne manjine dodeljeno skoro dvaput manje sredstava (6 009 335, 00 RSD) u poređenju sa nacionalnim savetom rusinske nacionalne manjine (11 938 027, 00 RSD).¹³ Novčana sredstva se raspodeljuju prema brojčanom stanju nacionalne manjine. Predstavnik ukrajinske dijaspe u Srbiji je tačno duplo manje od predstavnika rusinske nacionalne manjine.

U 2021. godini obeležena je 130-godišnica seobe Ukrajinaca na prostore bivše Jugoslavije. Godinu dana pre, za potrebe projekta Pokrajinskog sekretarijata za visoko obrazovanje i naučno-istraživačku delatnost AP Vojvodine „Kulturne vrednosti Ukrajinaca u Vojvodini u funkciji razvoja turizma“ nastao je izveštaj „Ukrajinci u Vojvodini – perspektive demografskog razvoja i očuvanja nacionalnog identiteta.“ Autori izveštaja ukazuju da je zajednica etničkih Ukrajinaca na prostoru Vojvodine već prema popisu iz 2011. godine imala veoma nepovoljan izgled polno-starosne piramide, koja ukazuje na regresivno stanovništvo. U istraživanju autori su došli do zaključka da će ukupan broj Ukrajinaca u Vojvodini kontinuirano opadati do kraja projektovanog perioda (tj. do 2050. godine). Prema njihovim projekcijama broj Ukrajinaca će se smanjiti sa 4.202 na 3.290 lica, što predstavlja pad od nešto više od petine ukupnog broja stanovnika (21,7%).¹⁴

Istovremeno ove projekcije potvrđuje i poslednji popis stanovništva u Srbiji. Prema konačnim rezultatima popisa iz 2022. godine Republičkog zavoda za statistiku 3969 osoba se izjasnilo kao Ukrajinci, a 11 483 da pripadaju rusinskoj nacionalnoj manjini.¹⁵ Tendencija smanjivanja predstavnika ukrajinske dijaspe u Srbiji je nažalost dosta pesimistična.

Radi očuvanja zajednice i nacionalnog identiteta etnički Ukrajinci će uskoro biti primorani da se bore za vlastiti opstanak, jer je tempo asimilacije drastičan, a odsustvo pune obrazovne vertikale, za razliku od rusinske manjine (imaju sve obrazovne nivoe na sopstvenom jeziku od vrtića do fakulteta) samo doprinosi opadanju ukrajinske zajednice.

U vrtlogu 1990-ih ili četvrti talas migracije

Ukrajinski migranti sa važećom boravišnom dozvolom u zemljama EU koje pripadaju Organizaciji za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) prema podacima Eurostata su krajem 2020. godine brojili 1,35 miliona ljudi. Ovo je predstavljalo treću najveću grupu državljana trećih zemalja u EU posle državljana Maroka i Turske.¹⁶

Među njima, više od 500 000 Ukrajinaca je bilo u Poljskoj, 223 000 u Italiji, 165 000 u Češkoj, 95 000 u Španiji, 80 000 u Nemačkoj, 58 000 u Mađarskoj, 40 000 u Slovačkoj, 31 000 u Litvaniji, 29 000 u Portugalu, 19 000 u Grčkoj i 15 000 u Francuskoj. Ovo broj ne uključuje Ukrajince naturalizovane u zemljama EU – oko 100 000 tokom protekle decenije.¹⁷ Prema statistici OECD van Evrope, najveće migrantske zajednice iz Ukrajine registrovane su u Sjedinjenim Državama i Izraelu. Velika zajednica ukrajinskog porekla je takođe prisutna u Kanadi. Takođe oko 3,3 miliona ljudi rođenih u Ukrajini žive u zemljama koje nisu članice OECD – uglavnom u Rusiji – ali je ova druga grupa delimično rezultat raspada Sovjetskog Saveza, a ne prava dijaspora.¹⁸

Većina ukrajinskih migranata u Evropi i svetu pripada četvrtom talasu migracija ili takozvanom „radnom talasu“ koji je počeo 1987. godine i obeležio 1990-te. Pokretač ovog migracionog talasa su bile ekonomske teškoće tranzicionog perioda u već nezavisnoj Ukrajini posle raspada SSSR-a. Zbog toga je oko 7-8 miliona ljudi otišlo na privremeni rad u zemlje Evrope, Amerike, Rusije. Neki od njih se verovatno neće vratiti u Ukrajinu. Prema proceni raznih istraživača 2001. godine van Ukrajine je živelo 10-13 miliona Ukrajinaca.¹⁹

Srbija nikad nije spadala u zemlje od interesa za radne migrante iz Ukrajine iako nakon ruske agresije na Ukrajinu, u 2023. godini kontinuirano raste broj onih koji su odlučili da ostanu u Srbiji na osnovu zapošljavanja. Prema podacima Migracionog profila RS za 2023. godinu, dokumenta koji objedinjuje podatke o svim kategorijama migranata, koji Srbija samostalno izrađuje počev od 2010. godine sa ciljem identifikacije i analize ključnih problema u sferi migracija, ukupno je bilo izdato 468 radnih dozvola (218 - muškarci, 250 - žene) za Ukrajince sa privremenim boravkom. Istovremeno još 22 (4 - muškarci, 18 - žene) radne dozvole su izdate Ukrajincima sa stalnim nastanjenjem²⁰, a u evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje 31.12.2023. bilo je 31 državljanina Ukrajine (28 lica ženskog pola ili 6,08%).²¹ Imajući to u vidu, neophodno je intenzivirati zaključivanje sporazuma o socijalnom osiguranju između Srbije i Ukrajine, koji i dalje ostaje nepotpisan. Takvi sporazumi namenjeni su da zaštite državljane dve zemlje koji žive u inostranstvu u pitanjima socijalnog osiguranja, radnog staža, isplate penzija, pomoći za nezaposlene, isplate pomoći u slučaju smrti, rođenja dece. Takav sporazum bi garantovao jednak tretman građanima dve zemlje.

Međutim, dve zemlje ipak imaju zajedničku tradiciju, a to su mešoviti brakovi. Na žalost, zbog malog broja Ukrajinki, koje se udaju u Srbiju, skoro je nemoguće dobiti statističke podatke, ali pretpostavlja se da su većina od svih ukrajinskih migranata u Srbiji žene. Nakon pada komunizma, hiljade Ukrajinki je otputovalo u inostranstvo uključujući i u zemlje bivše Jugoslavije, a naročito Srbiju. Tome je doprinelo to da su se Srbi smatrali bliskim slovenskim, pravoslavnim i evropskim narodom. Zajedničko iskustvo

komunizma, izazova tranzicije, i rata takođe predstavljaju potencijalni kohezivni faktor između dve zajednice. Specifičnost Srbije je to da je ovde vrlo malo Ukrajinaca koji su spontano došli, pošto većina ovde ima porodice, rodbinu, prijatelje kod kojih su Ukrajinci došli na boravak od nekoliko meseci. "Novu ukrajinsku dijasporu" čine većinom žene jer Ukrajina i Srbija imaju veliku tradiciju mešovitih brakova.²²

Sada je dosta teško proceniti koliko je Ukrajinki na osnovu brakova sa državljanima Srbije steklo srpsko državljanstvo. Na primer, prema podacima Migracionog profila RS za 2023. godinu fiksirano je 64 Ukrajinca kao novoprimljenih državljana RS prema prethodnom državljanstvu.²³ Međutim, ovde se krije jedan od najvećih problema ukrajinske zajednice u Srbiji.

S obzirom da važeći „Zakon o državljanstvu RS“ ne sadrži uslov prestanka stranog državljanstva u slučaju prijema u državljanstvo za više kategorija lica, uključujući i strance koji su u braku sa državljanima Srbije duže od tri godine i imaju dozvolu stalnog boravka u Srbiji, skoro je nemoguće proceniti koliko je Ukrajinaca (ili Ukrajinki) u Srbiji primilo srpsko državljanstvo i koji posle naturalizacije više ne spadaju u kategoriju stranca. Ukoliko sticanje srpskog državljanstva ne zahteva odricanje od ukrajinskog, državljani Ukrajine ovde nisu primorani da vraćaju ukrajinski pasoš. A većina stalno nastanjenih Ukrajinaca poseduju oba pasoša što vodi to problema bipatridije ili dvojnog državljanstva između Ukrajine i Srbije.

Bipatridija ima svoje pozitivne i negativne strane. Kako bipatrid (lice koje poseduje dva i više državljanstva) dobija određene dodatne garancije za ostvarivanje i zaštitu svojih prava i sloboda, mogućnost života u dve ili više država, bolje mogućnosti zapošljavanja, vlasništvo nad nekretninom u različitim državama, otvara se pristup socijalnim programima ovih zemalja i generalno vodi do olakšanja procesa integracije. Sa druge strane, bipatridija utiče na samu instituciju državljanstva i stabilnost pravnog odnosa „pojedinaac-država“. Dvojno državljanstvo predviđa i duplu odgovornost kad se radi, na primer, o obavezi plaćanja poreza, vojnog roka, diplomatske zaštite (naročito po pitanju zaštite maloletnika prilikom razvoda roditelja stranaca) ili čak može izazvati sukobe između različitih država na osnovu rešavanja pitanja pripadnosti osoba državljanstvu jedne od njih).

Princip jedinstvenog državljanstva, koji čini osnovu zakonodavstva obe države (načelo po kome se u odnosu građanina i države, državljanin smatra isključivo državljaninom ove zemlje) ne omogućava da se realno proceni statistika o prijemu u državljanstvo i upisu građana. Pitanje dvojnog državljanstva ili bipatrida utiče na interese maloletnika, u pitanjima sticanja ukrajinskog državljanstva preko ukrajinskog roditelja. U većoj meri, bipatridija se aktuelizuje kod razvoda brakova, kada sud mora da odredi koji roditelj (i sa kojim državljanstvom) će dobiti starateljstvo. Najkomplikovanija je situacija vezana za decu iz mešovitih brakova, jer svaka od država smatra maloletnika jedinstveno svojim državljaninom (srpski nadležni organi zahtevaju dokumentaciju takve dece sa srpskim pasošima i dalji prelazak državne granice samo sa ovim dokumentima). Dakle pitanje dvojnog državljanstva i dalje ostaje nerešeno i ne gubi aktuelnost u bilateralnim odnosima Ukrajine i Srbije.

Rat i mir: Izbeglice ili privremeno raseljena lica?

U martu 2022. godine nakon ruske invazije na Ukrajinu Evropska unija je po prvi put aktivirala Direktivu o privremenoj zaštiti iz 2001. godine (Direktiva 2001/55/EC od 20. jula 2001). Republika Srbija je u skladu sa politikom EU 17. marta 2022. godine aktivirala mehanizam privremene zaštite Odlukom Vlade RS o pružanju privremene zaštite u Republici Srbiji privremeno raseljenim državljanima Ukrajine koji dolaze iz Ukrajine.²⁴ Status „privremene zaštite“ se daje privremeno raseljenim državljanima Ukrajine koji su stigli iz Ukrajine, odnosno onima koji su bili prinuđeni da napuste Ukrajinu kao zemlju porekla ili stalnog boravka, ili su evakuisani iz Ukrajine, a ne mogu da se vrate u stalno i bezbedno boravište zbog trenutne situacije, koja se razvila u Ukrajini.

Uzimajući u obzir da prema Zakonu o azilu i privremenoj zaštiti RS privremena zaštita može trajati najduže do dve godine (za razliku od većine evropskih zemalja gde je granični rok ograničen do tri godine) u martu 2024. godine Vlada Srbije u „cilju pružanja brzog odgovora na humanitarne potrebe raseljenih lica iz Ukrajine i članova njihovih porodica koji se zbog aktuelne situacije ne mogu vratiti u Ukrajinu, produžila je važenje odluke o pružanju privremene zaštite u Republici Srbiji raseljenim licima iz ove zemlje.“²⁵ Tako je do 2025. godine Srbija produžila pružanje međunarodne zaštite što je usaglašeno sa evropskom politikom po ovom pitanju.

Prema članu 76. Zakona lice kojem je odobrena privremena zaštita ima pravo na boravak, ispravu koja potvrđuje status i pravo na boravak, zdravstvenu zaštitu u skladu sa međunarodnim ugovorima i propisima kojima je uređena zdravstvena zaštita stranaca u RS, pristup tržištu rada u periodu važenja privremene zaštite, besplatno osnovno i srednje obrazovanje u državnim školama, pravnu pomoć pod uslovima propisanim za tražioca, pravo na kolektivni smeštaj. Lice kome je odobrena privremena zaštita ima pravo da podnese zahtev za azil. U opravdanim slučajevima, nadležni organ može dozvoliti spajanje porodice u RS i dodeliti privremenu zaštitu članovima porodice lica kome je dodeljena privremena zaštita. Odluku o smeštaju u prihvatnom centru (za Ukrajince je izdvojeni Centrar u Vranju) lica kojima je dodeljena privremena zaštita donosi Vlada na predlog Komesarijata za izbeglice i migracije.²⁶ Dakle radi se o celom spektru socijalnih garancija državljanima Ukrajine od strane RS.

Kompleksna slika raseljenih lica iz Ukrajine na teritoriji Srbije od početka invazije se može videti u statističkim podacima Komesarijata za izbeglice i migracije RS i drugih nadležnih organa RS za 2022. i 2023. godinu, koji su dostupni široj javnosti. Statistika za 2024. godinu nije zvanično objavljena ali određena dinamika se nazire. U 2023. godini Kancelarija za azil je donela ukupno 1.147 odluka o privremenoj zaštiti koje se odnose na raseljena lica sa teritorije Ukrajine i to su 390 rešenja o odobravanju privremene zaštite za državljane Ukrajine; rešenja o produživanju privremene zaštite za 714 lica koja su državljani Ukrajine; odluka kojom se odbacuje zahtev za privremenu zaštitu je doneta samo za jednog državljanina Ukrajine tokom celog perioda.²⁷ Prema izveštaju, najveći broj izbeglica iz Ukrajine je našao smeštaj u privatnoj režiji, dok se mali broj izbeglica

obratio Komesarijatu za izbeglice i migracije za smeštaj. Kroz objekte Komesarijata je prošlo ukupno 397 lica, od čega su 225 osoba bila lica smeštena na urgentnom prihvatu u centru za azil u Obrenovcu, dok su ostala lica boravila u dužem periodu, u centru za azil u Vranju.²⁸ Ima samo jedan zabeleženi slučaj trgovine ljudima u 2023. godini.²⁹ Važno je napomenuti da je nekoliko ukrajinskih državljana zatražilo azil. U 2022. godini ukupno šest Ukrajinaca je podnelo zahtev za azil – jedna tročlana porodica i tri lica. Porodica i jedan novinar iz Ukrajine dobili su supsidijarnu zaštitu, odnosno status izbeglice, dok su preostala dva slučaja još uvek u toku. Prva četiri aplikanta (porodica i novinari) su tretirana sa prioritetom i odobrena je međunarodna zaštita u zakonskom roku od tri meseca u slučaju porodice i četiri meseca za novinar. Ovo ukazuje na to da su ukrajinski podnosioci zahteva u ova dva slučaja imali prioritet u poređenju sa podnositeljima zahteva iz Sirije, Avganistana, Burundija, Kube itd. čiji postupak azila traje od 8 do 12 meseci u proseku, a ponekad i duže.³⁰

Na osnovu preuzetih mera od strane Komesarijata i Ministarstva prosvete kao nadležne institucije tokom 2023. godine 61 dete je upisano u osnovne škole, dok je u srednjoškolski sistem obrazovanja uključeno 25 dece.³¹ Međutim, u martu 2025. godine završava se trajanje privremene zaštite u zemljama EU koji su aktivirale Direktivu o privremenoj zaštiti i postavlja se pitanje, koji pravni status će imati ukrajinski državljani tada. Rat u Ukrajini je već poprimio oblike dugoročnog sukoba a njegov tok je nepredvidljiv i teško je pretpostaviti kraj rata. Veliki broj Ukrajinaca se vratio kući od početka rata, ali još veći broj Ukrajinaca i dalje boravi u Evropi i širom sveta, gradeći svoj život ispočetka.

Evropska komisija je 11 juna 2014. godine predložila da produži privremenu zaštitu do 4. marta 2026. godine uzimajući u obzir da će posledice ukidanja ove vrste zaštite uticati na 4.2 miliona Ukrajinaca koji trenutno uživaju privremenu zaštitu.³² Određeno rešenje je bilo doneto 25. juna 2024. godine,³³ tako da je Evropska Unija po pitanju pronalaženja najboljeg rešenja za raseljena lica iz Ukrajine krenula putem još jednog produžetka statusa privremene zaštite.

Van EU, treba obratiti pažnju na iskustvo Ujedinjenog Kraljevstva gde je pitanje budućnosti raseljenih lica iz Ukrajine rešeno još u februaru 2024. godine. Prema propisima, svi Ukrajinci koji su tražili zaštitu na teritoriji UK dobili su biometrijske migracione lične karte sa važenjem do 31.12.2024. godine. Ukoliko raseljeno lice želi da nastavi da boravi na teritoriji UK uživajući zaštitu, lice je trebalo da potvrdi svoj migracioni status elektronskim putem. Ukoliko je migracioni status potvrđen do 19.02.2024. licu će automatski biti produžena zaštita još na tri godine po programu "leave to enter", ukoliko su podaci bili potvrđeni posle 19.02.2024. program "leave to enter" za ovu kategoriju državljana trajaće 18 meseci.³⁴

Hoće li i Srbija u skladu sa politikom EU da se pridruži produživanju statusa privremene zaštite raseljenim licima iz Ukrajine pokazaće vreme, iako već sada vidimo da je zemlja spremna da donosi važne odluke po pitanju ukrajinskih državljana, uzimajući u obzir pre svega humanitarni aspekt pitanja.

Hoće li se stvoriti „nova ukrajinska dijaspora“?

Posle početka invazije na teritoriju Ukrajine, širom sveta i u Srbiji primećene su masovne akcije podrške Ukrajini i protiv rata i Ruske Federacije, a Srbija nije bila izuzetak. Lokalni Ukrajinci i predstavnici dijaspore Ukrajinaca i Rusina i migranti a i oni koji su stigli u Srbiju posle 24. februara pokazali su sklonost ka zajedništvu, organizovali su akcije, prikupljali humanitarnu pomoć, smeštali pridošlice, organizovali sastanke.

Uzimajući u obzir činjenicu da u Srbiji nije postojala organizacija državljana Ukrajine, osim niza organizacija predstavnika ukrajinske dijaspore, koja je bila koncentrisana uglavnom u Vojvodini, očigledno se javila ideja da se ona stvori, ujedinjujući oko nje aktivni deo Ukrajinaca u Srbiji i na taj način stvarajući jezgro sa centrom u Beogradu. Tako se pojavilo udruženje „Čini dobro“, građanska organizacija, stvorena od strane Ukrajinaca kako bi pomogla sunarodnicima. Osnovni cilj organizacije je da spoji Ukrajince, koje žive i rade u Srbiji sa novim doseljenicima, kao i da pomogne adaptaciji novih ukrajinskih pridošlica u srpsko društvo. Ovo udruženje javno iskazuje zahvalnost ambasadi Ukrajine u Srbiji.³⁵ Time se pokazuje da postoji zvanična podrška ukrajinske vlade, što svakako svedoči o pokušaju strateške dalekosežnosti ukrajinske diplomatije u cilju stvaranja novog centra Ukrajinaca u srpskoj prestonici.

Opis aktivnosti na sajtu udruženja se zaustavio u aprilu 2023. godine i vrlo je teško proceniti koliko je efikasna delatnost organizacije „Čini dobro“ u Srbiji kao i obim realne pomoći raseljenim licima iz Ukrajine i generalno da li je cilj udruženja barem delimično postignut. Upućeni sagovornici tvrde da da se Ukrajinci redovno okupljaju u Beogradu, zajedno slave praznike iako to i dalje ne nosi masovni karakter.³⁶

Zanimljivo je da od aprila 2022. godine na teritoriji RS registrovano i uspešno funkcioniše do danas još jedno humanitarno udruženje liberalnih Rusa „Golub miru.“³⁷ Udruženje redovno prikuplja novčana sredstva namenjena za pomoć raseljenim licima iz Ukrajine. Poslednji finansijski izveštaj organizacije datira iz aprila 2024. godine, što bez sumnje svedoči o kontinuiranoj delatnosti.

U svakom slučaju, govoriti o novoj dijaspori Ukrajinaca u inostranstvu još je previše rano. Trajanje boravka u novoj zemlji nije dovoljno za adaptaciju u novim uslovima života u novom društvu, a period integracije još uvek traje. Raseljena lica, koja su većinom žene sa decom (jer muškarcima nije dozvoljeno napuštanje Ukrajine), prinuđena su da borave već treću godinu van zemlje. Sa druge strane, s obzirom na skoro katastrofalne migracione procese, koji su obeležili kraj XX veka, demografsku krizu, a posle 2014. godine i 2022. godine – rat, čini se da sama Ukrajina ne bi trebalo da bude zainteresovana za formiranje nove ukrajinske dijaspore.

Mobilizacija u Ukrajini i posledice po ukrajinsku zajednicu

Uprkos višemesečnoj političkoj debati i reviziji sa više od 4000 promena ukrajinski parlament je 11. aprila ove godine, usvojio zakon o izmenama i dopunama određenih zakonskih akata u vezi sa pravilima sprovođenja mobilizacije i služenja vojnog roka u ratu.³⁸

Mnogi su skeptični u tu verziju zakona koja je konačno bila odobrena i koju je potpisao predsednik Zelenski 16 aprila 2024. Ono što je najvažnije, ovaj zakon ne uspeva da se pozabavi temom demobilizacije stotina hiljada Ukrajinaca koji služe u ukrajinskoj vojsci od početka ruske invazije pre više od dve godine. Uprkos tome, ovaj zakon je najnovije rešenje Ukrajine u trenutnim naporima promene sistema regrutacije u Ukrajini i popunjavanje vojske koja se već tri godine suprotstavlja ruskoj vojsci.

Najvažnije izmene novog zakona uključuju sa jedne strane sniženje starosne granice za službu sa 27 do 25. godina za pozivanje u rat, a sa druge strane obavezu da apsolutno svi bez izuzetka ukrajinski muškarci starosti između 18 i 60. godina ažuriraju svoje lične podatke (uključujući i mesto stanovanja) u roku od 60. dana što znači do 15. jula 2024. godine, kada je zakon stupio na snagu. Potencijalni regruti mogu to da urade lično u teritorijalnim centrima za vojnu evidenciju i mobilizaciju širom Ukrajine, tako i u novoj specijalnoj aplikaciji Ministarstva odbrane Ukrajine „Rezerv+“.³⁹

Ubuduće će svi vojni obveznici biti primorani da ažuriraju svoje podatke u roku od 60 dana nakon svakog ukaza predsednika o mobilizaciji. U skladu sa novim zakonom ne mogu biti mobilisani državljani koji su odrekli državljanstva Ukrajine, muškarci stariji od 60 godina i za koje je specijalna komisija utvrdila da nisu sposobni za službu. Muškarci koji su od 18 do 25 godina starosti mogu da budu mobilisani samo dobrovoljno, a oni od starosti 25-60 godina – prinudno. Istovremeno žene se mogu prijaviti u vojsku samo ako žele. Izuzetak se odnosi na one sa medicinskim ili farmaceutskim obrazovanjem ali samo uz njihovu saglasnost.

Neispunjavanje ovog uslova može dovesti do administrativnih kazni, a u nekim slučajevima i do zabrane korišćenja privatnog prevoznog sredstva. Što se tiče onih koje borave ili su stalno nastanjeni u inostranstvu, za njih zakon predviđa da će im bez potvrde o ažuriranju ličnih podataka, biti uskraćene konzularne usluge, uključujući i dobijanje najvažnijeg dokumenta za svakog ko se nalazi van granica svoje države – pasoša. U aprilu 2024. godine već je došlo do centraliziranog prekida u pružanju konzularnih usluga za sve muškarce starosti od 18 do 60 godina, bez izuzetka, u svim ukrajinskim konzularnim i diplomatskim predstavništvima. Tada je Ministarstvo spoljnih poslova Ukrajine izdalo nalog svojim predstavništvima širom sveta da obustave prijem vojnih obveznika od 23. aprila 2024 godine. Prekid je trajao do 18. maja.⁴⁰

Iako je tačno da je zemlja koja je u stanju odbrambenog rata prinuđena da mobilise sve moguće resurse, okvir u koji se stavljaju ukrajinski muškarci nakon usvajanja novog zakona o mobilizaciji u Ukrajini je maksimalno strog. Nepoštovanje zakona povlači administrativnu i krivičnu odgovornost. Poštovanje zakona u bliskoj budućnosti podrazumeva povratak u Ukrajinu na lekarski pregled i potencijalnu regrutaciju i, kao rezultat, nemogućnost da se posle toga vrate u inostranstvo. Upotreba institucije konzulata kao mehanizma za kažnjavanje neodgovornih građana, svedoči o tome da zemlja koristi sve moguće resurse da probudi građansku svest i vrati Ukrajince kući.

Teško je napraviti preliminarnu analizu uticaja ovog zakona na ukrajinsku zajednicu širom sveta ali možemo da pretpostavimo da će definitivno doći do promene postojećih praksi. Izvesno je da će se povećati broj onih koji žele da napuste državljanstvo Ukrajine, iako je ovaj postupak izuzetno težak a i zahteva od podnosioca zahteva da se vrati u Ukrajinu radi dobijanja dozvole od nadležnih organa Ukrajine za stalno nastanjenje u inostranstvu, što je nemoguće za vojne obveznike. Od onih koji ne budu mogli da se odreknu državljanstva neki procenat će tražiti mogućnosti za dobijanje pasoša drugih zemalja. Naročito onih zemalja koje dozvoljavaju sticanje svog državljanstva putem braka (u ove zemlje spada i Srbija). Novi zakon ima dalekosežne implikacije na ljudska prava jer direktno utiče na pravo ukrajinskih muškaraca na slobodu kretanja a njegove stroge mere primene mogu dovesti do problema apatrida (povećanja količina osoba bez državljanstva) kao i drugih problema vezanih za državljanstvo.

Govoreći o Ukrajincima u inostranstvu, počev od 18. maja 2024. godine, oko 88 hiljada Ukrajinaca ažuriralo je svoje podatke o vojnoj registraciji u inostranstvu. Među liderima su Poljska, Nemačka, Češka i Kanada, saopštava Ministarstvo odbrane.⁴¹ To je veoma mali broj od ukupnog broja Ukrajinaca koji borave van granica Ukrajine. Svi od ovih građana Ukrajina rade i plaćaju poreze, doniraju i pomažu frontu i Ukrajini, prenose enormne sume volonterima, i većina njih ne veruje da će na frontu biti efikasni kao u pozadini. Međutim, trenutna je situacija takva da ukoliko ne želiš da se mobiliseš onda si prema današnjoj politici Ukrajine „ухилиянт“ tj. bukvalno onaj koji izbegava mobilizaciju.

Vreme će pokazati kako će vojno sposobni Ukrajinci koji žive u inostranstvu rešiti moralnu dilemu – borba u ratu za otadžbinu ili život u dobrovoljnom izbeglištvu u inostranstvu. Gledajući unazad, vidimo da su razlozi njihovog doseljavanja bili potpuno različiti. Neki su otišli da izbegnu siromaštvo i nezaposlenost kod kuće još početkom 90-h. Mnogi od njih otišli su posle 2014. godine, kada je Rusija okupirala deo istočnih regiona i anektirala Krim, i za njih je rat počeo tada i izgubivši sve, počeli su život ispočetka u Evropi, Americi, Kanadi i drugim zemljama. Dnevne vesti u Ukrajini izveštavaju ne samo o napadima, uspesima i porazima na frontu, već i o svakodnevnim slučajevima samoubistava muškaraca, o desetinama pronađenih tela u reci Tisi koja deli Ukrajinu od Evropske unije. Iako i dalje postoji veliki broj Ukrajinca na vojnim registrima koji su spremni da se bore, tim istim pojedincima je neophodno da shvate nova pravila i nove stvarnosti koje nastupaju sa novim zakonom.

Pre svega moramo da istaknemo, da se ukrajinska zajednica u Srbiji ne izdvaja po svojoj monolitnosti: Ukrajinci su vekovima naseljavali teritoriju savremene Srbije, a na teritoriji Vojvodine živi jedna od najstarijih ukrajinskih dijaspora. Jedan od ključnih problematičnih faktora u pitanju ove dijaspor je to što je čine pored Ukrajinaca i Rusini, koje zvanična Ukrajina ne priznaje kao posebnu nacionalnu manjinu, za razliku od Srbije gde je ova nacionalna manjina izdvojena popisom stanovništva iz 1971. godine. Sa istorijske tačke gledišta, ova situacija je zanimljiva kao jedna od faza samoopredeljenja Ukrajinaca i formiranja nacionalnog identiteta u uslovima života van zemlje porekla. Iz ukrajinske perspektive zabrinjava i to što, u poređenju sa Rusinima, predstavnici ukrajinske dijaspor nisu uspeali da stvore obrazovnu vertikalnu koja bi maksimalno doprinela očuvanju nacionalnog identiteta.

Možda se upravo zbog bliskosti ukrajinskog i srpskog naroda ovde posebno oseća proces asimilacije, olakšan dugom tradicijom mešovitih brakova Ukrajinaca i Srba. Kontinuirano smanjenje ukrajinske, kao i rusinske dijaspor, što pokazuje poslednji popis stanovništva, generiše sumnju po pitanju opstanka ukrajinske dijaspor u Srbiji.

Raspad SSSR-a i ekonomsko siromaštvo 1990-ih koje je usledilo, podstakli su Ukrajince da nastave da migriraju u Evropu, a Srbija nije bila izuzetak. Iako Srbija nikada nije bila predmet pažnje radnih migranata iz Ukrajine, od 1990-ih ovde živi izvestan broj Ukrajinaca, uglavnom Ukrajinki koje su se udale u Srbiji. U ovoj fazi razvoja ukrajinske zajednice, mi pre svega govorimo o državljanima Ukrajine. Kada su u pitanju glavna problematična pitanja koja direktno utiču na ovu zajednicu ističu se izazovi koji se odnose na državljanstvo i pitanja socijalne sigurnosti. Ako se pitanje bipatrida više odnosi na probleme dece iz mešovitih brakova i njihovo sticanje državljanstva od strane roditelja, te shodno tome dokumentovanje pasošima dveju država, onda je drugo pitanje ponovo postalo aktuelno sa početkom izbegličke krize iz Ukrajine nakon ruske invazije u februaru 2022. godine.

Te godine dolazi do još jedne promene u redovima ukrajinske zajednice u Srbiji. Mada brojke nisu impresivne kao, na primer, u zemljama EU, i dalje je reč o velikim tokovima ukrajinskih migranata koji su prošli teritoriju Srbije i odlučili da ostanu ovde. U suštini, ne govorimo o slučajnim ljudima, već o onim Ukrajincima koji su došli u Srbiju da posete svoje rođake, prijatelje i poznanike i ostanu u Srbiji. Trenutno govoriti o novoj ukrajinskoj dijaspori previše je rano jer novonastanjeni Ukrajinci u Srbiji borave previše malo vremena. Tek će razvoj političke situacije unutar Ukrajine i van nje pokazati u kom pravcu će se odvijati ovaj proces. Svakako, Srbija je pokazala spremnost da prihvati raseljena lica iz Ukrajine i pruži im pravo na privremenu zaštitu u skladu sa Direktivom. Novi doseljenici zaštićeni su srpskim zakonodavstvom, obezbeđuju im se celokupna socijalna podrška predviđena posebnim statusom privremene zaštite. Uprkos prisustvu ruske meke moći u Srbiji i nastavku politike balansirana između Zapada i Ruske

Federacije od strane srpskih vladajućih elita, Ukrajinci u Srbiji se ovde generalno osećaju bezbedno. Još jedan faktor koji može uticati na postojeće trendove je novi zakon o mobilizaciji, usvojen u Ukrajini u aprilu 2024. godine. Strogost zakona u odnosu na vojno sposobne muškarce, od kojih stotine hiljada žive van otadžbine, dugoročno može uticati na rast apartida i nagli porast statistike o usvajanju stranog državljanstva.

Izazov pred onim Ukrajincima koji su dobili status privremene zaštite jeste kakvu će odluku doneti zvanična Srbija – da li će slediti primer zemalja EU i produžiti rok važenja za još godinu dana (iako je dodela statusa već produžena iz humanitarnih razloga do 2025. godine, uprkos važećem zakonodavstvu RS). S obzirom na doslednu politiku Srbije prema raseljenim licima iz Ukrajine, može se predviđati pozitivno rešenje ovog pitanja. Status ukrajinske zajednice u Srbiji će biti pozitivan i kohezivan faktor u odnosu Srbije i Ukrajine, odnosu koji je često zaboravljen i zapostavljen usled ruske popularnosti u Srbiji i geopolitičkim tenzijama koje su generisane trenutnim ratom u Ukrajini.

Olga Antonova je gostujuća istraživačica u Beogradskom centru za bezbednosnu politiku (BCBP)

- 1 "Ukraine Refugee Situation." Operational Data Portal. UNHCR, Avgust 19, 2024. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.
- 2 Euronews Serbia. "Centar Za Azil U Vranju Primio 341.000 Izbeglica Iz Ukrajine." April 9, 2024. <https://www.euronews.rs/srbija/drustvo/120167/centar-za-azil-u-vranju-primio-341000-izbeglica-iz-ukrajine-vest>.
- 3 Vuk Vuksanović, Srđan Cvijić, and Maxim Samorukov, December 2022, "Beyond Sputnik and RT: How Does Russian Soft Power in Serbia Really Work?". *Belgrade Centre for Security Policy (BCSP)*, p.4, <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2022/12/How-does-Russian-soft-power-in-Serbia-really-work.pdf>.
- 4 Ambasada Ukrajine u Republici Srbiji. "Українці в Сербії [Ukrajinci u Srbiji]." Jul 19, 2022. <https://serbia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/540-ukrajinci-v-serbiji>.
- 5 Petar Zakamarok. *Istorija Ukrajine i tragovi Ukrajinaca u Sremu i Srbiji*, (Indija: Udruženje srpsko-ukrajinskog prijateljstva and Ukrajinsko kulturno- umetničko društvo „Kalina“, 2017)
- 6 Bojan Đerčan i Bojana Kalenjuk Pivarski. "Ukrajinci u Vojvodini – Perspektive demografskog razvoja i očuvanje demografskog identiteta." *Kultura polisa*, 2020, 17 (43), str. 121-134. <https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/227/206>.
- 7 Ibid.
- 8 "Українці в Сербії [Ukrajinci u Srbiji]." Ibid.
- 9 Ibid.
- 10 Ibid.
- 11 Beogradski centar za ljudska prava. "Ljudska prava u Srbiji 2023: Pravo, praksa i međunarodni standardi ljudskih prava. Beograd.", 2024, p. 369, <https://www.bgcentar.org.rs/wp-content/uploads/2024/04/Ljudska-prava-u-Srbiji-2023-Tabak-odobrenje-za-stampu-v2.pdf>.
- 12 Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog. "Registar Nacionalnih Saveta Nacionalnih Manjina." April 11, 2024. <https://minljmpdd.gov.rs/wp-content/uploads/2024/04/11.4.2024-Izvod-iz-Registara-nacionalnih-saveta-2.pdf>.
- 13 Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog. "Odluka o raspodeli sredstava." Januar 1, 2024. <https://minljmpdd.gov.rs/wp-content/uploads/2024/04/Odluka-o-raspodeli-sredstava-nsnm-za-2024.pdf>.
- 14 Đerčan i Kalenjuk Pivarski. "Ukrajinci u Vojvodini.", str. 126.
- 15 Srbija Popis 2022. "Konačni rezultati - Nacionalna Pripadnost." Republički zavod za statistiku, April 28, 2024. <https://popis2022.stat.gov.rs/sr-latn/5-vestisaopstenja/news-events/20230428-konacnirezpopisa/>.
- 16 OECD (2022), *Rights and Support for Ukrainian Refugees in Receiving Countries*, OECD Publishing, Paris, p. 7, https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/rights-and-support-for-ukrainian-refugees-in-receiving-countries_09beb886-en.
- 17 Ibid.
- 18 Ibid.
- 19 "Чотири хвили української еміграції [Četiri talasa ukrajinske migracije]." Міжнародне гуманітарне об'єднання «Ми українці» [Međunarodna humanitarna asocijacija «Mi Ukrajinci»].» Novembar 15, 2009. <http://weareukrainians.com/>.
- 20 "Migracioni Profil Republike Srbije." Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije, Avgust 26, 2024, str. 18, <https://kirs.gov.rs/media/uploads/1Migracioni%20profil.pdf>.
- 21 Ibid.
- 22 Iva Martinović, "Konzulka Za RSE: U Srbiji oko 800 Dece Iz Ukrajine." Radio Slobodna Evropa. Oktobar 10, 2022. <https://www.slobodnaevropa.org/a/konzulka-ukrajina-srbija-izbeglice/32073183.html>.

23 "Migracioni Profil Republike Srbije." str.23.

24 "Odluka o pružanju privremene zaštite u Republici Srbiji raseljenim licima koja dolaze iz Ukrajine." Službeni glasnik RS, br. 36 od 18. marta 2022, 21 od 17. marta 2023, 21 od 15. marta 2024, <https://www.paragraf.rs/propisi/odluka-o-pruzanju-privremene-zastite-raseljenim-licima-koja-dolaze-iz-ukrajine.html>.

25 Vlada Republike Srbije."Usvojen Akcioni Plan za sprovođenje Strategije zapošljavanja do 2026. godine." Mart 14, 2024. <https://www.srbija.gov.rs/vest/771135/usvojen-akcioni-plan-za-sprovođenje-strategije-zaposljavanja-do-2026-godine.php>.

26 "Zakon o azilu i privremenoj zaštiti." "Službeni glasnik RS", broj 24 od 26. marta 2018, <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-azilu-i-privremenoj-zastiti.html>.

27 "Migracioni Profil Republike Srbije." str. 42.

28 Ibid., str.42

29 Ibid., str. 36.

30 European Council on Refugees and Exiles. "Temporary Protection Serbia." 2022, p. 9, https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2023/05/AIDA-SR_Temporary-Protection_2022.pdf.

31 "Migracioni Profil Republike Srbije." str. 42.

32 European Commission. "Commission Proposes to Extend Temporary Protection for People Fleeing the War in Ukraine." June 11, 2024. https://home-affairs.ec.europa.eu/news/commission-proposes-extend-temporary-protection-people-fleeing-war-ukraine-2024-06-11_en.

33 European Council - Council of the European Union. "Ukrainian Refugees: Council Extends Temporary Protection until March 2026.", June 25, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/25/ukrainian-refugees-council-extends-temporary-protection-until-march-2026/>.

34 Government of the United Kingdom. "Guidance - Arriving in the UK: Homes for Ukraine." February 19, 2024. <https://www.gov.uk/guidance/arriving-in-the-uk-homes-for-ukraine#if-you-have-applied-for-a-biometric-residence-permit-brp>.

35 Čini Dobro. Avgust 26, 2024. <https://cinidobro.rs/>.

36 „Natalija Radosavljevic, „Розмовний клуб запрошує спільно відпочити в вихідний день [Diskusioni klub vas poziva da se zajedno opustite na slobodan dan]." Facebook, Avgust 5, 2024, <https://www.facebook.com/photo/?fbid=517334107418821&set=a.183178830834352>.

37 Golub Miru. avgust 26, 2024. <https://golubmiru.com/sr/>.

38 *Закон України* - Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку [Zakon Ukraine - O izmenama i dopunama nekih zakonodavnih akata Ukrajine u vezi sa određenim pitanjima služenja vojnog roka, mobilizacije i vojne registracije]. (Відомості Верховної Ради (ВВР)), 2024, № 19, str.78), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3633-20#Text>.

39 Reserv+. Міністерства оборони України [Ministarstvo odbrane Ukrajine]. Avgust 26, 2024. <https://reserveplus.mod.gov.ua/>.

40 "Роз'яснення МЗС щодо відновлення прийому заяв на отримання консульських послуг для окремих категорій громадян [Pojašnjenje Ministarstva spoljnih poslova u vezi sa ponovnim prijemom zahteva za konzularne usluge za određene kategorije građana]." Міністерство закордонних справ України [Ministarstvo spoljnih poslova Ukrajine]. Maj 17, 2024. <https://mfa.gov.ua/consul/forua/rozyasnennya-mzs-shchodo-vidnovlennya-pri-jomu-zayav-na-otrimannya-konsulskih-poslug-dlya-okremih-kategorij-gromadyan>.

41 Gazeta.Ua. "Скільки українців оновили свої дані в ТЦК: Міноборони назвало цифру [Koliko je Ukrajinaca ažuriralo svoje podatke u TCC: Ministarstvo odbrane je navelo cifru]." Maj 17, 2024. https://m.gazeta.ua/articles/life/_skilki-ukrayinciv-onovili-svoyi-dani-v-tck-minoboro-ni-nazvalo-cifru/1187949.

BCBP

Beogradski centar za
bezbednosnu politiku

bezbednost.org